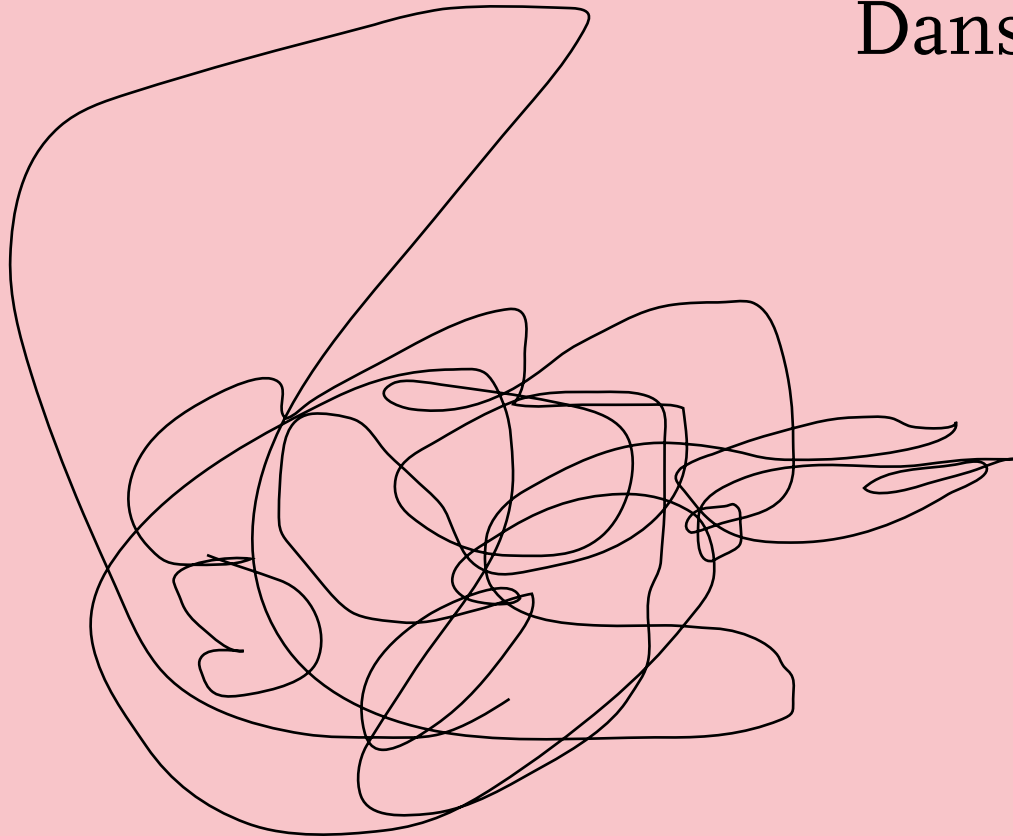

Dans

Dans

*"Music is liquid architecture,
Architecture is like frozen music" - J.W. Goethe*

*Then walking inside architecture is moving to the music.
Let's dance!*

- Innhold

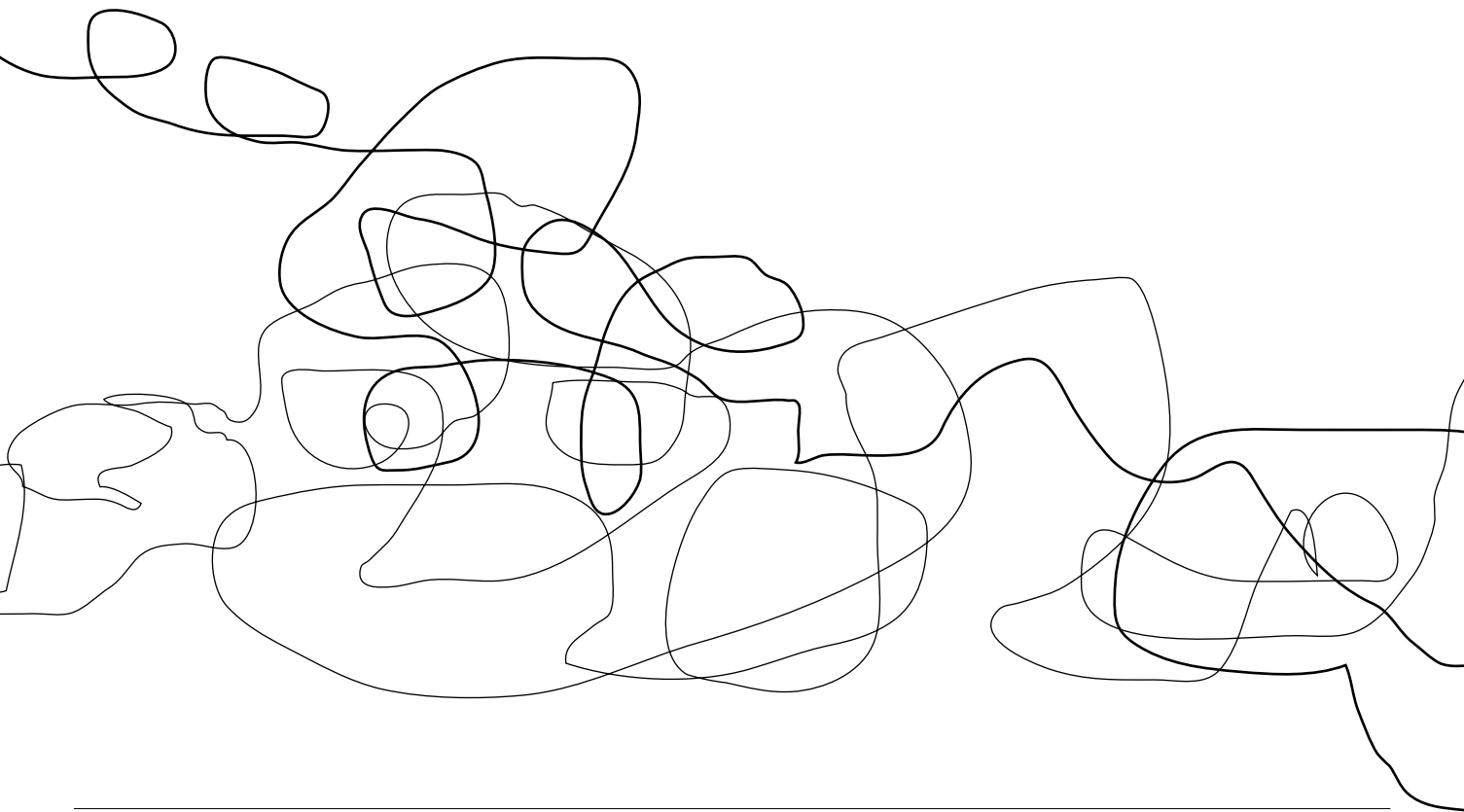
- Bevegelse (intro)
- Steder å danse (rom)
- Kravspesifikasjoner (romprogram)

- Bevegelse (intro)

Dans: *dans m1 (norrønt dans, fra gammel fransk; se danse). Rytmske bevegelser, trinn, oftest til musikk.*

En absolutt definisjon av dans er ikke mulig uten å også definere begreper som "bevegesle" og "rytme" og kan lett skli over i det filosofiske. I de aller fleste tilfeller er det derfor godt nok å si at de bevegelsene som oppfattes som dans, er dans. De gangene man snakker teoretisk om dans inndeles de ofte i ulike hovedsjangre som f.eks. scenisk dans, samværsdans og religiøs dans osv. Disse deles så igjen inn i underkategorier som rommer danser med fellestrekk som utgjør sjangre som folkedanser, swing, latino osv. I denne oppgaven er ikke forskjellen mellom de ulike dansesjangrene relevant fordi den tar sikte på å være et åpent dansesenter som først og fremst skal tilby treningsfasiliteter til de som har behov for det. Først og fremst for alle som

føler seg som dansere, men også andre som vil kunne nytte seg av rommene. Hvis det derimot i prosjekteringsfasen skulle bli nødt å ta et valg mellom hvilke sjangre man skal tilrettelegge for, vil sosialdansene bli prioritert først, så de andre dansene. Grunnen til det er fordi sosialdanser har et større samfunnsmessig potensiale i å bringe folk sammen, samtidig som scenedansen allerede har sitt nasjonale samlingssted på dansens hus i Oslo. De sosiale samværsdansene er dessuten et mer lavterskeltilbud enn de mer sceniske dansene. I samværsdansene står de sosiale møtene ofte like sterkt som danseferdighetene i seg selv, i motsetning til scenedansen som i mye større grad er en kunstform hvor det er de profesjonelle som fremfører verk fra en scene.

Spontanitet vs planmessighet

Forholdet mellom spontanitet og innøvd planmessighet i arkitektur, dans og musikk.

Arkitektur er lite spontant, mens dans har stort potensiale for spontanitet.

	spontan	planlagt	innøvd
arkitektur	trehytter, telt	påbygd, byggmesterbygg	arkitektur
musikk	tralling/nynning	nynne en sang	komponering
dans	spontane bevegelser (til musikk).	sosialdans	koreografi/scenisk

Ulike stilarter, ulike krav.

Dansens viktigste romlige flate gulvet.

Ulike danser benytter seg i ulik grad av bevegelser med vertikalitet, bredde, lengde, rotasjon grupper vs solo m/u publikum.

Leik/kant: Takhøyde
Aner?

Publikum: Rør some
Påkast

Hopp = Takhøyde
Svikt
Noc frigjøring

Rotasjon noc svikt
Lite frigjøring

Hvordan formidles dans?

Dansens firedimensjonale uttrykk gjør den vanskelig å nedtegne til reproduksjon og gjenoppsetting. Det finnes flere forskjellige notasjonssystemer, mest brukt i ballettkompanier, men det finnes ikke et overordnet notasjonssystem slik som noter er i musikk. Denne mangelen oppgis ofte som begrunnelse for hvorfor musikk i dag er en større og mer akseptert kunstform enn dans.

Dansens viktigste formidlingsmetode har derfor vært, og er stadig, imitasjon og mesterlære. Dette kan organiseres på flere måter. Noen foretrekker en instruktør som står foran en gruppe elever og demonstrerer og forklarer hva som skal gjøres. Andre framgangsmåter, som f.eks. har vært vanlig innen norsk folkedans (sosialdans), er å ta med nybegynnerne ut på dansegulvet og la de danse med de erfarne til de mestre dansen på egenhånd.

Da filmen som medium ble allemannseie fikk man etterhvert muligheten til å filme danser, og sammen med skriftlige notasjoner og beskrivel-

ser kan man da få nedtegnelser som er rekonstruksjonsbare for de med rett kompetanse.

I dag, hvor man i tillegg kombinerer film med internett er det den minste sak i verden å få tak i danseinstruksjonstimer av nesten hva det skal være. Enkelte kjører også nettkurs så man kan få tilbakemelding på sin egen dansing over nettet, hvilket ellers er mangelen ved å lære dans på nett eller ved skriftlig notasjon o.l. I tillegg til at man over nett går glipp av det sosiale og danse-tekniske ved å danse med en partner...

Derfor, er det fremdeles viktig med arenaer hvor man faktisk kan møtes for en god dans eller tre. Uansett hvilken sjanger man beveger seg etter.

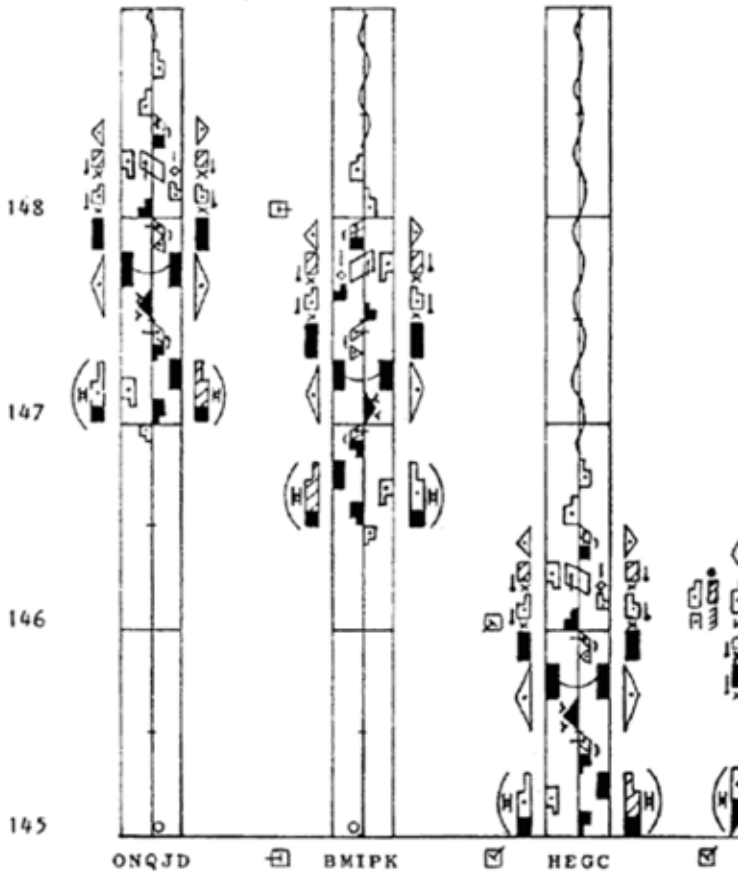
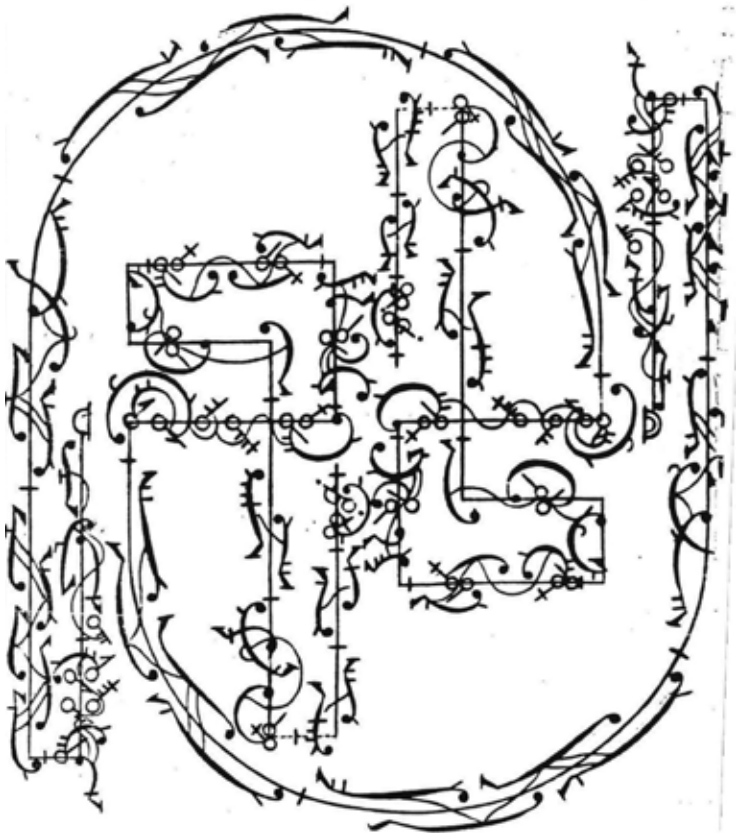
Venstre: Dans kan læres på mange ulike måter. Det er sagt at og mesterlære (Pape, 2013) fortsatt er den viktigste undervisningsformer. For noen starter læringen og observasjonen tidligere og nærmere enn for andre. Bilde: Ljones, 2012a

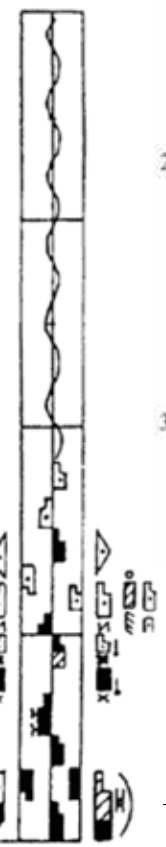
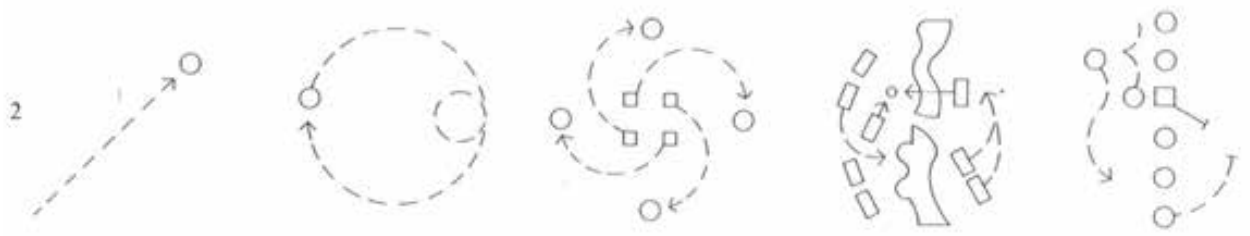
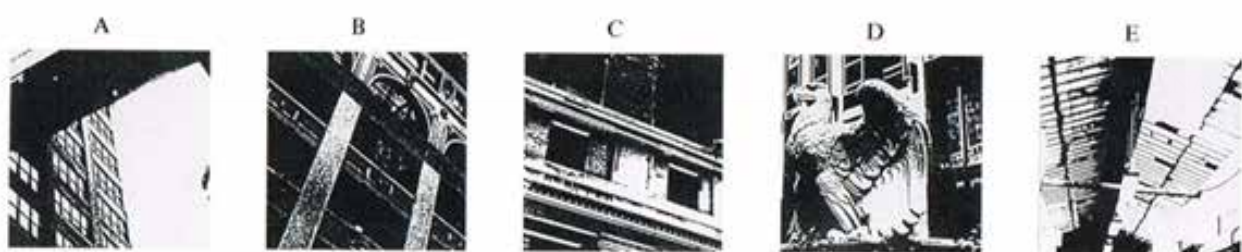
Høyre: Samværsdansen som sosial arena gjelder ikke bare for de som aktivt er på gulvet og danser. Selve arrangementet møteplass kan ofte være fine møteplasser, også for de som ikke bare drar dit for å danse. Bilde: Ljones, 2012b

Fra venstre: Dansenotasjon fra 1719, Chaconne til prinsesse Ann sin fødselsdag (L'Abée & Pemberton, 1719). Midten av 1900-tallet, Labannotasjon, oppfunnet av Rudolf Laban, første gang publisert i 1928 (Pasquet, 2018). Sammenstilling av dans og arkitektur: "Event notation by Bernard Tschumi, 'The Block'. From: The Manhattan Transcripts, Theoretical Projects by Bernard Tschumi p. 46". Notasjon av yogatime fra hukommelsen.

- Steder å danse (rom)

*Å! Rett inn i bordkæinten hofta mi nå,
i mårå så æ je både gul og blå!
Kæin du da slett itte høre og sjå!
Trallallallallalla.*

*Likevæl ska dæinsen gå,
slå du hofta gul og blå,
kom, så ska vi blåse på,
så kæin dokka dæinse!*

*(...)
En sku itte tru var bessfar i vår
Trallalla! Trallalla!
Tacklampa, Æinners, hu dingler og slår!
Trallallallallalla!
Så - der gikk nå krakken, å store mi tid,
rett opp i gryta med grismaten i,
og nå koke kjeln! Å stæinn ska det bli.
Trallallallallalla!*

- Alf Prøysen (Husmannspolka)

Steder man danset før

Vi mennesker har mest sannsynlig drevet med dans til alle tider, og man har funnet flere tusen år gamle hulemalerier som fremstiller dansende personer i bl.a. India og Egypt og Nord Trøndelag (Fiskvik, 2013).

Tidligere var det vanlig at man i Norge danset ute på vollen, i en fast lysning ute i skogen eller andre egnede steder litt unna folk. Alternativt dansa man inne i stuene og på låvene. Senere kom forsamlingshusa og grendehusene og ble populære samlingssteder.

I dag møtes mange på dansestudioet, trenings-senteret, festlokalet eller lignende. Det er etter hvert også blitt bygd flere og flere hus, eller hus med rom spesielt tilpasset dans. På de neste sidene vises noen få eksempler på bygg bygd til dans eller bygd om til dans og som har noen kvaliteter det kan være interessant å ta med til transformasjonen av Kunstindustrimuseet.

Steder man danser danser i dag

The Laban Dance Centre (Herzog & de Meuron)

London, UK. Konkurrans 1997, prosjekt 1998-1999, bygging 2000-2003 (Herzog & de Meuron, 2003) RIBA Stirling Priza winner 2003. (Harlequin, 2018)

Fasaden er i glass med polykarbonat i ulike duse fargenyanser, og var en av de første bygningene som eksperimenterte med translusent plastikk som fasademateriale. Materialene viser danser siluetter fra utsiden, særlig når det er mørkt ute. Transparensen går allikevel ikke på kompromiss med utøvernes privatliv. (Frearson, 2016)

Rommene har ulike størrelser som varierer fra 8,1 x 6,35 m (51,4 kvm) til 19,5 x 12 m (234 kvm). For å sitere arkitekten er tanken at andre etasje skal være "The upper story houses most of the studios creating a dense fabric, like that of an urban centre where each studio has a different size, height, form and colour." Legg dessuten merke til bruken av ramper og nivåforskjeller. Variasjon i rom, også gulv, må være en fordel da danserne da får mulighet til å øve seg på beve-

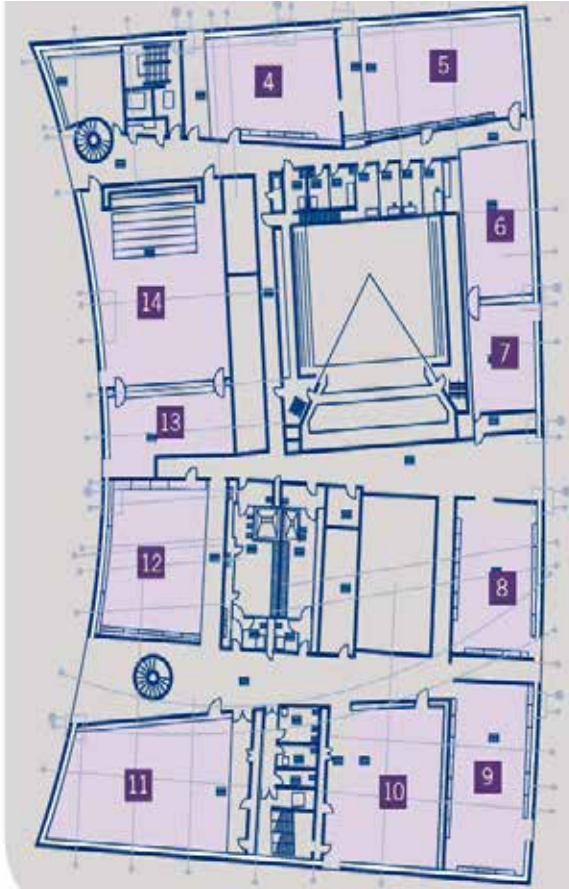
gelse i mange ulike omgivelser, og på den måten kan bli mer allsidige dansere med en bredere romforståelse.

Refleksjoner å ta med videre:

Arkitektonisk er denne tilnærmingen dessuten praktisk i transformasjonsprosjekter da det åpner for å lettere kunne utnytte arealene til det egentlige formålet, dans.

4	14m x 9.85m	8	11.9m x 8.2m	12	14.1m x 12.2m
5	17.4m x 9.8m	9	17.2m x 8.5m	13	8.3m x 13.1m
6	13.8m x 7.2m	10	14.3m x 11.7m	14	15.6m x 13.1m
7	10.4m x 6.25m	11	19.5m x 12m		Total area: 1,603m ²

Laban dance centre. 2. etg av totalt tre etasjer. (Harlequin, 2018)

I følge danselæreren på Katedralskolen i Trondheim som har vært på senteret, foregår uttøying der hvor gangene utvider seg mot trappene. Disse arealene kan være rundt 6 x 8 meter.

Sett i sammenheng med utgangspunktet på Kunstindustrimuseet er dette en tankegang det er verdt å ta med i videre prosjektering. Å kunne bruke ulike størrelser og proporsjoner på rommene som Herzog & de Meuron har gjort her, gjør det også mye lettere å få inn mer danseareal i museet som har en utfordring med å få (framsynings-)store areal uten søyler i veien.

Materialvalget i fasaden er også veldig interessant m.t.p. hvordan Krag etter sigende skal ha vært nøye på at de hvite gardnene var trukket for. I tillegg kan translusenten gi assosiasjoner til japanske papirvegger. Japansk kunsthåndverk har helt siden starten vært et av museets hovedsamlinger, og det er således en referanse det vil være høyst interessant å utforske videre.

Dansens Hus

LPO arkitekter

Vulkan, Oslo

Fullført i 2008.

Oppdragsgiver: Vulkan Eiendom as.

Dansens Hus var opprinnelig en maskinhall langs Akerselva ved Grünerløkka i Oslo. Målet er å være en nasjonal scene for moderne forestillinger, og et kompetansesenter for dansekunst. Huset inneholder hovedscene, biscene, foaje, kafé, driftsarealer og administrasjon og har et samlet bruttoareal på rundt 3500 kvm. Interiøret er et samarbeid mellom LPO og Snøhetta.

Bygget er et saltakshus murt i rød teglstein med store vindusflater ut mot elva. Under oppgraderingen til dansehus har man tatt utgangspunkt i den eksisterende materialbruken, og delvis lagt til, delvis byttet ut deler av maskinhallen for å tilpasse det til den nye bruken. Addisjonene er gjort i et nøkternt, moderne uttrykk.

Dansens hus er utad en scene, men de driver også med informasjonsarbeid og har sitt eget

lille bibliotek som er tilgjengelig for andre dansere. Siden de hovedsaklig satser på scenisk dans, og dette prosjektet hovedsaklig tenker å rette seg mot sosiale samværsformer, er det lite trolig at de vil gå hverandre i næringa. Om noe kan de heller forsterke hverandre og dansens tilgjengelighet og synlighet over et større område. Alle trenger sosiale møtesteder og fysisk aktivitet og det finnes jo også danseklubber over hele landet.

Refleksjoner å ta med videre:

Arkitektonisk har prosjektet flere likheter med NKIM. Begge er eksisterende teglsteinsbygg i/ved sentrum og ligger innimellom både andre kulturinstitusjoner og boliger. Epoken og tidlige (og nåtidige) bruk er derimot ulikt. Det som er verdt å ta med videre er at dansens hus spiller på flere strenger innenfor samme tema, og har tatt et ansvar som formidler utover det å bare være en scene. Dessuten ligger det i et kvartal med varierte kulturtilbud i tillegg til eget serverings-tilbud.

**Øvingshotellet
H. Bull (bryggeriet),
Arkitektkontoret Eide og Haslestad (Schous
Kulturbryggeri)**

Grünerløkka, Oslo

Bygd 1920, gjenåpnet 2009.

Er en del av Schous kulturbryggeri i regi av Kulturetaten og Oslo kommune.

Øvingshotellet er en del av kultursatsingen i Oslo som heter Schous Kulturbryggeri. Den består av fire enheter: Popsenteret – opplevelses-senter for populærmusikk, Riksscenen – scene for nasjonal og internasjonal folkemusikk, joik og folkedans, Oslo musikk- og kulturskole, samt Øvingshotellet. Tilbudet benyttes av folk i alle sjangre og ferdighetsnivå.

Øvingshotellet tilbyr utleie av øvingslokaler på timebasis og har 49 rom på mellom 6 og 82 kvm fordelt på kategoriene solist, band, ensemble og preproduksjon. Rommene kan både bestilles på forhånd og via drop in og prisene ilgger på 70-325 kr/timen avhengig av romstørrelse. I tillegg

har de fasiliteter som resepsjon, leie av utstyrs-lager og ekstrautstyr, butikk med enkle instrumenterkvisita, kaffe o.l. (Oslo Kommune, u.å.).

Som navnet tilsier huset kvartalet tidligere et brygger, og i dag er store deler av kvartalet, blant annet lokalene til Øvingshotellet, er vernet av byantikvaren. Kvartalet domineres av store industribygg fra begynnelsen av 1900-tallet og huser i tillegg flere kontorer (Kulturminnesøk, u.å.).

Refleksjoner å ta med videre:

Som referanse er det konseptet som er interressant. Ideen om at hvem som helst skal kunne, planlagt eller sponant, leie seg inn på gode øvingsfasiliteter uansett ferdighetsnivå og gruppestørrelse, og attpåtil på timepris, er langt på vei det som savnes på dansefronten. Særlig da dans gjerne har større krav til romdimensjoner enn det som er vanlig for en normal leilighetsstue. Behovet for egenøving er derimot ikke mindre for ferdighetsutviklingen av dansere enn den er for musikere eller idrettsutøvere.

Øvingshotellet holder til i bygningen til venstre. Resepsjon, butikk, Popsenteret og Riksscenen til høyre.

HOPSENTERET

R

Scenehuset

Bogstadveien 49, Oslo

Bygd 1920, gjenåpnet 1990.

Administrert av Danseinformasjonen

Scenehuset ligger på Majorstua i Oslo.

Opprinnelig bygd som kirke over to plan i tredje og fjerde etasje i en bygård. Lokalet består av en dansesal (kirkerommet) med orgel på messaninen, kjøkken og garderobe med dusj. Har siden 1990 blitt leid ut som et av de viktigste produksjonslokalene av norsk dansekunst (Danseinformasjonen, 2018). Gulvflaten måler 17 x 11 meter og det er hele 9 meter under taket (Danseinformasjonen, 2018).

Salen er lys, brystning og detaljer grønne med en mørkere nyanse på ovner, sprosper og gardiner, mens gulvet er lyst grå. Gardinene kan dekke hele veggen. ut mot gata. Den viktigste lyskilden er dagslyset fra de store vinduene mot sørvest. Det er bare ett mindre vindu på motstående langside ut mot bakgården.

Rommet oppleves som godt og friskt på grunn

av at det er så lyst og har så god takhøyde.

Ensfargede bakgrunner er nøytrale og fungerer således godt til de fleste type arrangement og produksjoner.

Refleksjoner å ta med videre:

Elementer å ta med videre er at rommet oppleves som et godt rom å bevege seg i fordi det har gode proporsjoner, godt med (dags)lys og en befriende takhøyde som dessuten er svakt buet. Ofte er produksjonslokaler mørke (black box) for å gi en nøytral bakgrunn, men kanskje særlig til dans er disse lyse (white box) rommene vel så anvendelige, og like nøytrale.

Takhøyden er potensielt en utfordring å få til på samme måte på NKIM, men det vil være viktig å se på mulighetene da god takhøyde er viktig for utfoldelsen av vertikale bevegelselementer.

Scenehuset

- Kravspesifikasjoner (romprogram)

*”Formålet med arkitektur er å oppmuntre folk...
til å handle, mentalt og fysisk, på måter de tidligere
trodde var umulig.” - CedricPrice*

Oppmåling av lokale

Rom i Bul Nidaros sine lokaler i Dronningens gate 23.

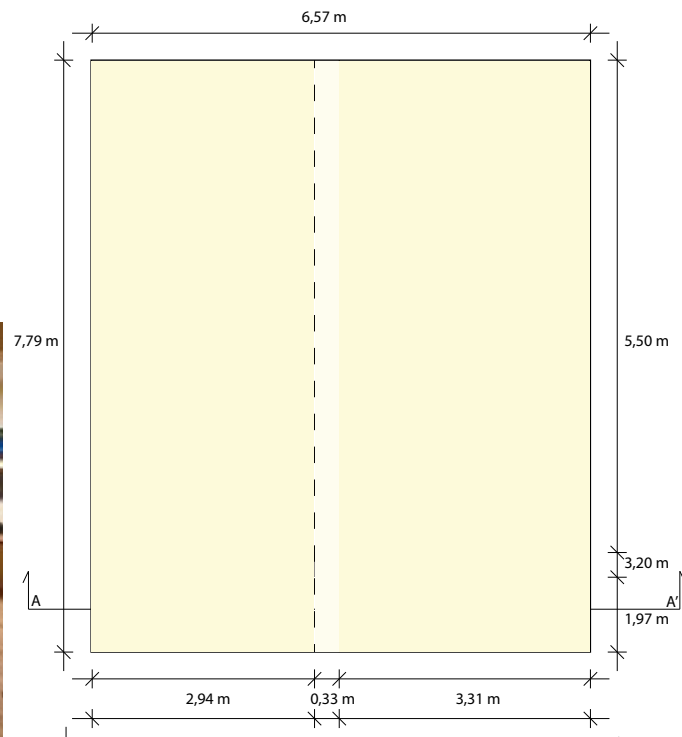
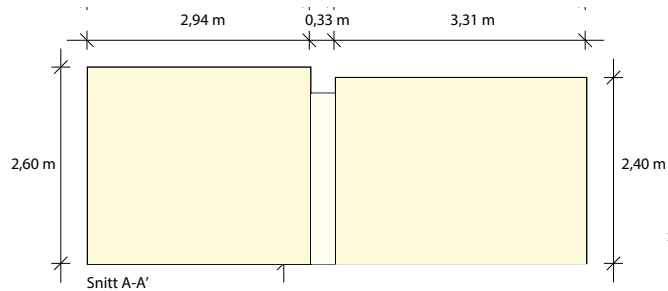
Grunnen til at dette lokalet er målt opp er fordi det har lignende romlige utfordringer som de vi finner i Kunstindustrimuseet. Himlingen er lav, varierende og det står en søyle fritt i den ene enden av rommet. Fra kortvegg til kortvegg over søylen går en bjelke. På hver side av bjelken har himlingen ulik høyde. Lokalet ligger i kjelleren og har ingen vinduer.

De ulike himlingshøydene gjør den romlige balansen i lokalet skjevt. Hvis himlingen hadde vært høy på begge sider av bjelken, hadde den bare vært en bjelke som hang ned i rommet. Nå blir den i mye større grad en romdeler fordi sonene på hver side får ulik romlighet.

Siden søylen er plassert på siden av rommet er det fullt brukbart til de fleste formål. Til danser som danses på ring, havner den midt i det som ellers ville vært en naturlig bane i et rom av

denne størrelsen. Den blir dermed et hemmende element, så for denne spesifikke aktiviteten hadde det vært bedre om søylen stod midt i rommet. Derimot ville dette vært en enda dårligere løsning for de fleste andre aktiviteter.

For å gi rommet bedre romlighet kunne man enten fjernet den nedsenkede systemhimlingen på den ene siden av bjelken, eller foret ned den andre siden av himlingen også så taket ble en samlende flate. Bjelken kunne dessuten godt vært i samme farge som himlingen, og ikke veggen. Belysningen burde vært bedre.

DANS - TRANSFORMASJON AV NKIM

Noda (15 elever)

M: 1 // 100

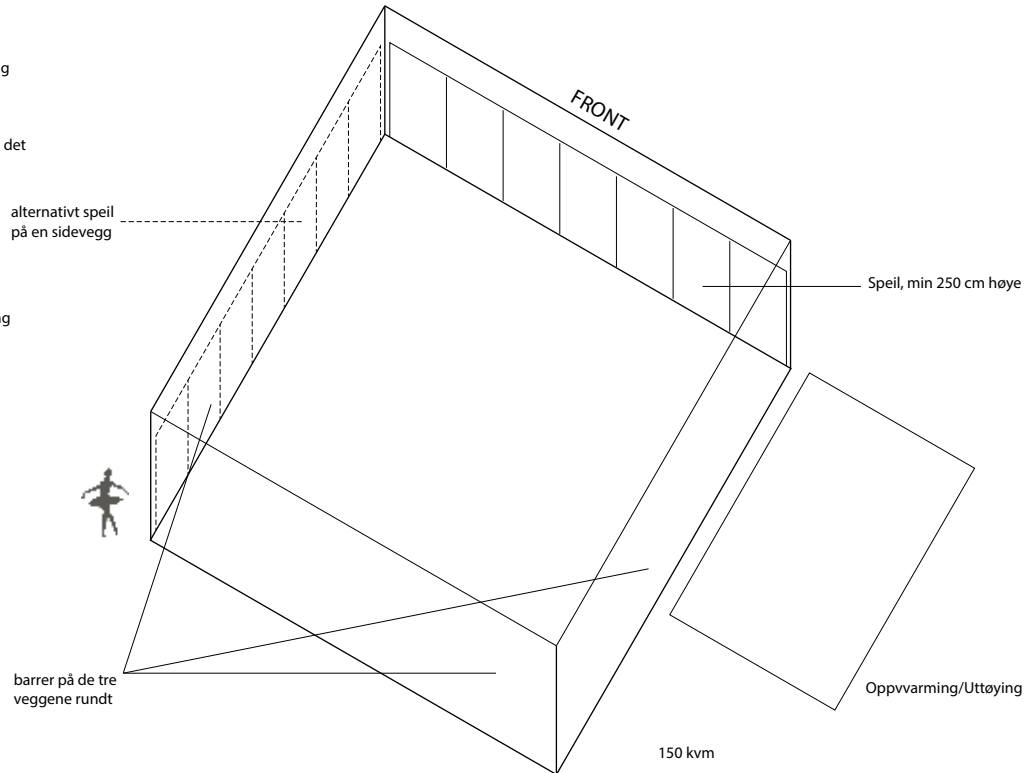
- 150-200 kvm
- kvadratisk
- 340 cm under taket, minimum
- Gulv: Harlequin Activity/Liberty (opptil 100mm)
- Speil i front og alternativt en sidevegg
- Barrer langs de tre veggene rundt
- God ventilasjon.
- 23-26 °C
- Lys som kan dimmes og dagslys som det kan skjermes mot.
- Musikkanlegg og skjerm.
- God Lydisolasjon. Skyvevegger er vanskelig å få godt nok.

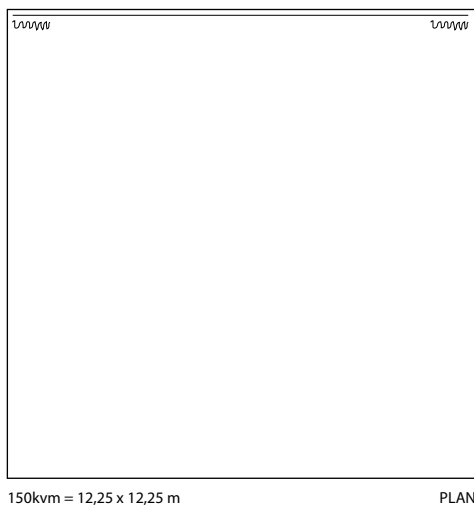
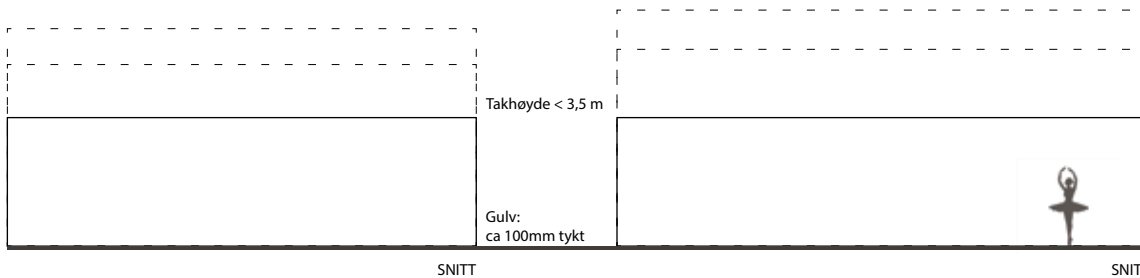
Gåsoner mellom garderobe og sal:

- Ren sone! Adskilt fra entresone.
- 23-26 °C
- Helst plass til oppvarming og uttøying

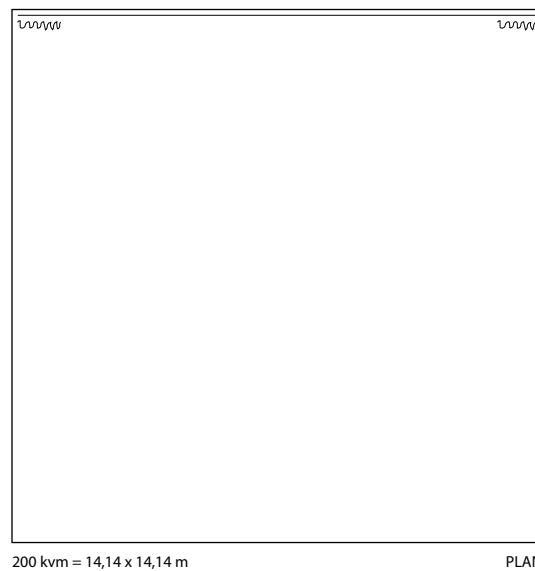
Visningssal:

- egne kriterier

Front:
Speil
Gardiner

Katedralskolen

Befaring og intervju med danseansvarlig på Katedralskolen i Trondheim. Katedralskolen vis a vis NKIM er en videregående skole som blant annet har en linje som studerer dans.

De har to store dansesaler og to små rom. De to salene er egentlig en gymsal med en liten scene i enden som er delt i to av skyvevegger. Skyveveggene er doble, men siden de med ujevne mellomrom må skyves til siden ved forestillinger og lignende går de ofte i stykker. Selve scenen er for liten til dans så de danser heller på gulvet foran den.

Det største rommet har et danseareal på rundt 150-160 kvm, speil langs nesten hele langsiden og langs den ene kortenden er det en drøyt to meter bred sone til et par bord, litt teknisk utstyr osv. Danselæreren presiserer viktigheten av en slik sikkerhetssone til å ha utstyr o.l. på, i tillegg til at det er romlig nødvendig for å kunne utnytte hele flaten med dansegulv. De fleste elevene på skolen er personer som skal gå videre med dans. Dvs. at de er proffe idrettsutøvere, de danser

stort og trenger mye plass. I den store salen kan hele klassen på 15 personer akkurat få plass.

Rommenes form og størrelse

Læreren er ikke enig i NoDa sine minimumsambefalinger. Ho mener man bør ha større plass, særlig ved moderne dans som har veldig mye gulvarbeid (dvs at man f.eks. ligger på gulvet og danser). Den andre halvdel av gymsalen, det nest største rommet, mener ho egentlig er akkurat for lite, særlig til klasseundervisning i moderne dans. Proporsjonene på rommene er rundt 2:3. NoDa foretrekker kvadratiske rom til dans, mens rektangulære rom har den fordel at man får en lengre diagonal hvilket er gunstig til hopp, sprang og lignende. Kvadratiske rom kan passe fint til barn (som uansett bør ha mindre rom), og evt hip hop og andre stilarter. Med andre er det en fordel om rommene har noe ulike proporsjoner sånn at flest mulig skal kunne finne et rom som har de kvalitetene man er ute etter.

Katedralskolens interiør. Harsdorrf sin fløy fra 1700-tallet.

Gåsoner/skittensoner

Det er viktig å skille mellom rene (barfotsoner) og skitne soner (utesko) så ikke gulvene blir ødelagt. Særlig viktig er dette for dansearter som bruker gulvarbeid og hvor det i tillegg blir et hygienisk spørsmål. Helst bør sko settes igjen i garderoben, og alt areal mellom den ene siden av garderoben og dansesalene være ren sone. Alternativt kan skoene settes igjen på utsiden av danserommet.

Tekniske krav

Det er særdeles viktig med god lydisolasjon. I undervisning og egentrening bruker dansere ofte til som medium. Både for å studere hva andre har gjort, men også for å filme seg selv for å kunne studere sine egne bevegelser. Det bør derfor være godt lydanlegg og prosjektor i alle undervisningsrom. Harlequin er en anerkjent gulvprodusent. Til et undervisningsenter er det like greit med et allroundgulv som er et godt kompromiss, som et gulv som er helt ideelt til noen typer dans, og bare middelmådig til alle andre dansearter. Det er

nødvendig med minst to garderobes med låsbare skap. Rommet må gjerne ha vinduer, men for å unngå overoppheting må det være mulig å skjerme dem. På Katedralskolen varmer de opp i salen, men tøying kunne like gjerne vært gjort et annet sted.

Katedralskolens behov

Skolen har behov for en ny stor sal på minst 200 kvm. For å kunne brukes til produksjoner bør det være 6 m under taket. Generelle flerbruksrom trenger ikke like god takhøyde.

Moderne dans foretrekker parkett, mens til jazz og ballett som har mer hopp og trenger mer friksjon, er matter (vinyl) et vel så godt alternativ.

Illustrasjon: Fra modellstudie farge og materialitet på gulv i black box. Dansende skalafigurer.

Romprogram for NKIM:

- En stor sal, > 150 kvm, >3,4 m takhøyde
- 3-5 saler (75-150 kvm, minst 3,3 m takhøyde)
- 3-5 saler, (30-75 kvm) minst 3,2 m takhøyde
- Garderober med dusj og låsbare skap
- Areal til tøying og oppvarming i hver etasje
- Resepsjon/kafe
- Mingle/møteplass i første etasje
- 1-2 kontor

Kvaliteter:

- minst en White box
- minst en Black box
- Det er en fordel om rommene har ulik størrelse/form for å trigge romforståelsen til danserne.
- Dagslys. Under halvparten av arealene har dagslys, se om det kan forbedres.

Tekniske krav

- Ventilasjon
- Varme
- Lydisolasjon

De minste rommene bør ha prosjektor som kan kobles til mobiltelefon.

De største rommene bør ha prosjektor og ordentlig lydanlegg.

Gulv: Harlequin Liberty/Activity. Minst ett av de større øvingsrommene bør ha et annet gulvbelegg som tilpasses dans med mye rotasjon (mindre friksjon).

Kilder i kronologisk rekkefølge

Pape, S. (2013) Dans. Hentet 06.02.2017 fra: <https://snl.no/dans>

Ljones, I. S. (2012a) Jørn Hilme-stemnet [Fotografi] Hentet fra:<https://www.flickr.com/photos/144094609@N02/27853399444/in/album-72157668466470374/>

Ljones, I. S. (2012b) Jørn Hilme-stemnet [Fotografi] <https://www.flickr.com/photos/144094609@N02/28437467126/in/album-72157668466470374/>

L'Abée & Pemberton (1719) The Princess Ann's chacone, Hornpipe Paqe [Dansenotasjon] Hentet fra: http://chrisbrady.itgo.com/dance/stepdance/hornpipe_conference.htm

Tschumi, B. (1981) *"The block"*, The Manhattan Transcripts, Theoretical Projects, s. 46

Pasquet, O. (2018) Labannotasjon [Dansenotasjon] Hentet fra:<https://www.opasquet.fr/machinations/labannotation/>

Fiskvik, A. M. (2013) *Dans* Hentet fra: <https://snl.no/dans>

Herzog & de Meuron (2003), 160 Laban Dance Centre. Hentet fra <https://www.herzogdemeuron.com/index/projects/complete-works/151-175/160-laban-dance-centre.html>

Frearson, A. (2016), *Herzog & de Meuron's Laban Dance Centre captured in new photographs*. Hentet 27.10.2017 fra: <https://www.dezeen.com/2016/12/11/herzog-de-meuron-laban-dance-centre-new-photographs-jim-stephenson/>

Harlequin floors.com (u.å.), *Harlequin Activity*. Hentet 28.11.2017 fra: <https://uk.harlequinfloors.com/en/products-services/floors-overview/sprung-floors/harlequin-activity/>

Oslo Kommune, Øvingshotellet (u.å.), *Øvingshotellet*. Hentet 06.02.2017 fra: <https://www.ovingshotellet.no/>

Kulturminnesøk (u.å.), *Industriallegg - Schous Bryggeri - Trondheimsveien 2*. Hentet 11.12.2017 fra: <https://kulturminnesok.no/minne/?queryString=https%3A%2F%2Fdata.kulturminne.no%2Faskeladden%2Flokaltet%2F166868>

Danseinformasjonen (2018), *Scenehuset*. Hentet 02.02.2017 fra: <https://www.danseinfo.no/scenehuset>

